

Prof.dr. I.J.J. Burgers (eindredactie)
Dr. H.J. Bresser
Mr. W. Grooten
Mr.drs. F.J.P.M. Haas
Mr. M.H. Hogendoorn
Prof.mr.dr. R.A. Wolf

Belastingrecht in Hoofdpijnen

Elfde druk

 Wolters Kluwer

Deventer – 2022

WOORD VOORAF

Iedereen betaalt belasting. Op het brutoloon houdt de werkgever loonheffingen in. Over hun winst betalen ondernemers inkomstenbelasting. Ook pensioenuitkeringen en de meeste sociale uitkeringen zijn belast. Wie geen eigen inkomen heeft, draagt eveneens zijn steentje bij aan het vullen van de schatkist. Op alle aankopen in de supermarkt drukt bijvoorbeeld omzetbelasting (btw), terwijl in de prijs van bier, sigaretten en benzine behalve 21% btw ook een fors bedrag aan accijns is begrepen.

Alle belastingplichtigen krijgen regelmatig met de fiscus te maken en beslissingen worden vaak genomen mede in het licht van de daaraan verbonden financiële consequenties. Soms zijn de financiële belangen groot. Op privégebied bijvoorbeeld bij de financiering van het eigen huis (aftrek van hypotheekrente) en bij de opbouw van eigen vermogen. Juristen hebben ook beroepshalve vaak met de fiscus van doen. Voor belastingadviseurs spreekt dit vanzelf. Maar ook advocaten en notarissen kunnen niet zonder basiskennis van het belastingrecht, anders doen zij hun cliënten tekort. Dat geldt ook voor bijvoorbeeld accountants en controllers. Want regelmatig moet elke ondernemer en iedere burger zich afvragen wat de fiscale gevolgen van zijn handelingen kunnen zijn.

Dit boek is bedoeld om de gebruikers vertrouwd te maken met de hoofdzaken van het belastingrecht. Het belastingrecht is een prachtig en boeiend onderdeel van het recht. Het is voortdurend in ontwikkeling, het raakt mensen emotioneel, en de financiële belangen zijn vaak groot. Dat alles maakt de studie van en het werk op het gebied van het belastingrecht zo boeiend.

In dit boek worden de voornaamste, in Nederland door het Rijk, de gemeenten en de provincies geheven, belastingen en de premies voor de sociale verzekeringen behandeld. Verder wordt aandacht besteed aan het Europese en het internationale belastingrecht, alsmede aan enkele fiscaal-economische aspecten zoals de gevolgen van belastingheffing voor de economie, de omvang van de fiscale fraude, de verdeling van de belastingdruk.

Diverse voorbeelden dienen ter illustratie.

Belastingrecht in Hoofdpijnen is bedoeld voor onderwijsdoeleinden op wo- en hbo-niveau als eerste introductie in het belastingrecht.

Anders dan in vergelijkbare uitgaven wordt niet alleen een overzicht gegeven van de werking van de belangrijkste belastingen, maar wordt ook achtergrondinformatie gegeven bijvoorbeeld over belastingheffing als overheidsinstrument en over belangrijke rechterlijke

uitspraken. Zo wordt de student een beeld gegeven van het belang van belastingheffing en de redenen waarom de ontwikkelingen op dit vakgebied snel gaan en ingrijpend zijn voor iedereen die belasting betaalt.

Het is van groot belang is dat de student zelfstandig zijn weg leert vinden in de regelgeving. Daarom wordt steeds verwezen naar de nummers van de wetsartikelen die worden besproken in deze uitgave.

Tenzij anders is aangegeven, is de weergave van wettelijke regelingen en rechterlijke uitspraken naar de situatie per 1 januari 2022.

Commentaar en suggesties voor verbetering stellen wij op prijs.

De auteurs

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf / V

Lijst van gebruikte afkortingen / XVII

HOOFDSTUK 1

Belastingen in Nederland / 1

- 1.1 Inleiding / 1
 - 1.1.1 Belastingen en premies: een overzicht / 1
 - 1.1.2 Wat zijn 'belastingen'? / 3
 - 1.1.3 Het Nederlandse belastingstelsel: historische achtergrond / 4
- 1.2 Overzicht van de belangrijkste belastingen / 6
 - 1.2.1 Inkomstenbelasting / 6
 - 1.2.2 Loonbelasting / 7
 - 1.2.3 Vennootschapsbelasting / 8
 - 1.2.4 Dividendbelasting, interestbelasting en royaltybelasting / 9
 - 1.2.5 Erfbelasting en schenkbelasting / 10
 - 1.2.6 Kansspelbelasting / 10
 - 1.2.7 Omzetbelasting / 10
 - 1.2.8 Accijnzen / 11
 - 1.2.9 Overdrachtsbelasting / 11
 - 1.2.10 Assurantiebelasting / 11
 - 1.2.11 Milieuheffingen / 11
 - 1.2.12 Belasting van personenauto's, motorrijwielen en bestelauto's / 12
 - 1.2.13 Motorrijtuigenbelasting / 12
 - 1.2.14 Premies voor de sociale verzekeringen / 12
 - 1.2.15 Belastingen van gemeenten, provincies en waterschappen / 13
- 1.3 Materieel en formeel belastingrecht / 13
 - 1.3.1 Materieel belastingrecht / 14
 - 1.3.2 Formeel belastingrecht / 14
 - 1.3.3 Materiële belastingschuld / 14
 - 1.3.4 Formele belastingschuld / 15
- 1.4 Gevolgen van belastingheffing / 15
 - 1.4.1 Inleiding / 15
 - 1.4.2 Belastingen en gedrag / 16
 - 1.4.3 Wie draagt de belastingen? / 17
 - 1.4.4 Inkomensherverdeling door belastingen / 19

- 1.4.5 Ontwijking en ontduiking / 21
- 1.5 Doeleinden van belastingheffing / 22
 - 1.5.1 Klassieke doeleinden / 23
 - 1.5.2 Veranderende opvattingen over staat en markt / 25
 - 1.5.3 Belastingheffing als overheidsinstrument / 26

HOOFDSTUK 2

Inkomstenbelasting / 29

- 2.1 Inleiding / 29
 - 2.1.1 Draagkrachtbeginsel / 30
 - 2.1.2 Karakter / 31
- 2.2 Structuur van de wet / 31
 - 2.2.1 Algemene bepalingen / 31
 - 2.2.2 Boxenstelsel en tarieven / 32
 - 2.2.3 Inkomsten uit werk en woning (box 1) / 32
 - 2.2.4 Inkomen uit aanmerkelijk belang (box 2) / 34
 - 2.2.5 Inkomen uit sparen en beleggen (box 3) / 34
 - 2.2.6 Toerekening voordelen binnen en aan boxen / 35
 - 2.2.7 Maatregelen tegen boxhopping / 35
 - 2.2.8 Geen verliesverrekening tussen boxen / 36
- 2.3 Subjectieve belastingplicht / 37
 - 2.3.1 Inleiding / 37
 - 2.3.2 Binnenlandse belastingplichtigen / 37
 - 2.3.3 Buitenlandse belastingplichtigen / 39
 - 2.3.4 Toerekening voordelen aan personen / 39
- 2.4 Objectieve belastingplicht / 40
 - 2.4.1 Belastingplicht en belastingschuld / 40
 - 2.4.2 Som van de belastbare inkomens / 41
 - 2.4.3 Verzamelinkomen / 41
- 2.5 Het fiscale inkomensbegrip / 41
 - 2.5.1 Theoretische achtergrond / 41
 - 2.5.2 Wettelijk inkomensbegrip / 42
 - 2.5.3 Vermogenswinstbelasting / 42
 - 2.5.4 Reële stelsel / 42
 - 2.5.5 Objectieve en subjectieve kenmerken van het inkomensbegrip / 43
 - 2.5.6 Bronnen van inkomen / 43
- 2.6 Belastbare winst uit onderneming / 44
 - 2.6.1 Inleiding / 44
 - 2.6.2 Onderneming / 45
 - 2.6.3 Ondernemer / 48
 - 2.6.4 Ondernemersfaciliteiten / 49
 - 2.6.5 Winst / 50
 - 2.6.6 Openingsbalans / 52
 - 2.6.7 Vermogensetikettering / 54
 - 2.6.8 Slotbalans / 55

- 2.6.9 Ondernemingskosten / 56
- 2.6.10 Onttrekkingen / 58
- 2.6.11 Objectieve vrijstellingen / 59
- 2.6.12 Jaarwinst / 59
- 2.7 Ander inkomen uit werk en eigen woning / 69
 - 2.7.1 Belastbaar loon / 69
 - 2.7.2 Belastbaar resultaat uit overige werkzaamheden / 73
 - 2.7.3 Belastbare inkomsten uit eigen woning / 77
- 2.8 Belastbaar inkomen uit aanmerkelijk belang / 82
 - 2.8.1 Algemeen / 82
 - 2.8.2 Heffingsgrondslag / 84
 - 2.8.3 Aanmerkelijk belang / 84
 - 2.8.4 Voordelen uit aanmerkelijk belang / 86
 - 2.8.5 Moment van genieten / 88
- 2.9 Belastbaar inkomen uit sparen en beleggen / 89
 - 2.9.1 Inleiding / 89
 - 2.9.2 Rendement / 89
 - 2.9.3 Rendementsgrondslag / 90
- 2.10 Persoonsgebonden aftrek / 95
- 2.11 Heffingskortingen / 98
- 2.12 Wijze van heffing / 100

HOOFDSTUK 3

Loonheffingen / 101

- 3.1 Inleiding / 101
- 3.2 Loonbelasting / 102
 - 3.2.1 Werknemer / 102
 - 3.2.2 Dienstbetrekking / 102
 - 3.2.3 Artiesten, beroepssporters en buitenlandse gezelschappen / 105
 - 3.2.4 Vrijwilligers / 105
 - 3.2.5 Inhoudingsplichtige/werkgever / 107
 - 3.2.6 Modelovereenkomsten en individuele overeenkomsten / 108
- 3.3 Premies volksverzekeringen / 110
- 3.4 Premies werknemersverzekeringen / 111
 - 3.4.1 Algemeen / 111
 - 3.4.2 Werknemer / 112
 - 3.4.3 Werkgever / 113
 - 3.4.4 Modelovereenkomsten en individuele overeenkomsten / 113
- 3.5 Inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet / 113
- 3.6 Loon / 114
 - 3.6.1 Algemeen / 114
 - 3.6.2 Loon voor de loonbelasting / 115
 - 3.6.3 Loon in natura / 116
 - 3.6.4 Aanspraken / 119
 - 3.6.5 Negatief loon / 119

- 3.6.6 Loon uit tegenwoordige en uit vroegere arbeid / 120
- 3.6.7 Uitbreiding loonbegrip / 120
- 3.6.8 Vrijstellingen / 121
- 3.6.9 Genietingsmoment: tijdstip waarop loon wordt genoten / 123
- 3.6.10 Loon voor de premieheffing volksverzekeringen / 124
- 3.6.11 Loon voor de premieheffing werknemersverzekeringen / 124
- 3.6.12 Loon voor de inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet / 125
- 3.7 Tarieven / 125
 - 3.7.1 Loonbelasting / 125
 - 3.7.2 Premies volksverzekeringen / 128
 - 3.7.3 Premies werknemersverzekeringen / 129
 - 3.7.4 Inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet / 130
- 3.8 Wijze van heffing / 131
 - 3.8.1 Loonbelasting / 131
 - 3.8.2 Premies volksverzekeringen / 132
 - 3.8.3 Premies werknemersverzekeringen / 132
 - 3.8.4 Inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet / 132
 - 3.8.5 Aangifte, correctiebericht en naheffingsaanslag / 132
- 3.9 Eindheffingsregime / 133
 - 3.9.1 Inleiding / 133
 - 3.9.2 Andere belastingplichtige, ander tarief / 133
 - 3.9.3 Eindheffingsbestanddelen / 133
 - 3.9.4 Werkkostenregeling / 134
 - 3.9.5 Eindheffingstarieven / 139
 - 3.9.6 Doorwerking naar andere loonheffingen / 140
- 3.10 Afdrachtverminderingen / 140

HOOFDSTUK 4

Vennootschapsbelasting / 141

- 4.1 Het klassieke stelsel / 141
- 4.2 Subjectieve belastingplicht / 143
 - 4.2.1 Inleiding / 143
 - 4.2.2 Binnenlandse belastingplichtigen / 144
 - 4.2.3 Buitenlandse belastingplichtigen / 146
 - 4.2.4 Subjectieve vrijstellingen / 146
- 4.3 Objectieve belastingplicht / 146
 - 4.3.1 Van winst naar belastbaar bedrag / 146
 - 4.3.2 Vermogensvergelijking en vermogensmutaties / 147
 - 4.3.3 Kapitaalstorting / 147
 - 4.3.4 Informeel kapitaal / 148
 - 4.3.5 Geldleningen van de moedermaatschappij aan de dochtermaatschappij / 150
 - 4.3.6 Terugbetaling van kapitaal / 151
 - 4.3.7 Eigen vermogen en vreemd vermogen / 152
- 4.4 Het winstbegrip / 152

- 4.4.1 Algemeen / 152
- 4.4.2 Zakelijke en persoonlijke overwegingen / 155
- 4.4.3 Directeur-aandeelhouder / 156
- 4.4.4 Niet-aftrekbare bedragen / 156
- 4.4.5 Winstdrainage: begrenzing renteaftrek / 157
- 4.4.6 Internationale fiscale maatregelen / 160
- 4.5 Deelnemingsvrijstelling / 161
 - 4.5.1 Inleiding / 161
 - 4.5.2 Ratio: voorkomen dubbele belasting / 161
 - 4.5.3 Kosten van een (buitenlandse) deelneming / 162
 - 4.5.4 Liquidatieverlies / 163
 - 4.5.5 Financiering van de dochtermaatschappij door de moedermaatschappij / 163
- 4.6 Verrekening van verliezen / 165
- 4.7 Fusies / 168
 - 4.7.1 Inleiding / 168
 - 4.7.2 Bedrijfsfusie / 168
 - 4.7.3 Juridische fusie / 169
 - 4.7.4 Juridische splitsing / 169
 - 4.7.5 Aandelenfusie / 169
- 4.8 Fiscale eenheid / 170
 - 4.8.1 Inleiding / 170
 - 4.8.2 Voorwaarden voor een fiscale eenheid / 172
 - 4.8.3 Aanvraag, voegen en ontvoegen / 173
 - 4.8.4 Verliesverrekening fiscale eenheden / 173
 - 4.8.5 Bijzondere voorwaarden / 176
- 4.9 Tarief / 176
- 4.10 Eenmanszaak of bv? / 177
 - 4.10.1 Inleiding / 177
 - 4.10.2 Andere dan fiscale overwegingen / 177
 - 4.10.3 Fiscale overwegingen / 178
 - 4.10.4 Omslagpunt / 179
 - 4.10.5 Geruisloze overgang van en naar de inkomstenbelasting / 179

HOOFDSTUK 5

Erfbelasting en schenkbelasting / 181

- 5.1 Inleiding / 181
- 5.2 Erfbelasting / 183
 - 5.2.1 Aanknopen bij het civiele recht. Fictiebepalingen / 183
 - 5.2.2 Afgezonderd particulier vermogen / 188
- 5.3 Heffingsgrondslag / 189
- 5.4 Waardemaatstaf / 190
 - 5.4.1 Effecten / 190
 - 5.4.2 Onroerende zaken / 191
 - 5.4.3 Ondernemingsvermogen / 191

- 5.4.4 Vruchtgebruik en periodieke uitkeringen / 191
- 5.5 Vrijstellingen / 192
 - 5.5.1 Algemeen / 192
 - 5.5.2 Pensioenen / 194
 - 5.5.3 Partners / 194
- 5.6 Schenkbelasting / 195
 - 5.6.1 Algemeen / 195
 - 5.6.2 Fictiebepalingen / 196
 - 5.6.3 Heffingsgrondslag / 197
- 5.7 Tarief / 199
 - 5.7.1 Twee tariefgroepen / 199
 - 5.7.2 Graden van bloed- en aanverwanten / 199
- 5.8 Bedrijfsopvolging / 201
- 5.9 Enkele formele regels / 202

HOOFDSTUK 6

Omzetbelasting / 205

- 6.1 Inleiding / 205
- 6.2 Het Europese kader / 206
- 6.3 Het systeem van de wet / 208
 - 6.3.1 Een heffing over de toegevoegde waarde / 208
 - 6.3.2 Aftrek van voorbelasting / 208
 - 6.3.3 Misbruik en fraude / 209
- 6.4 De btw-ondernemer / 210
 - 6.4.1 Ondernemer of belastingplichtige? / 210
 - 6.4.2 Publiekrechtelijke lichamen en btw / 212
 - 6.4.3 Fiscale eenheid / 213
- 6.5 Belastbare feiten / 215
 - 6.5.1 Prestaties / 215
 - 6.5.2 Levering van goederen en diensten / 217
 - 6.5.3 Uitvoer van goederen / 218
 - 6.5.4 Invoer (van buiten de EU) vs. intracommunautaire transacties (vanuit een andere EU-lidstaat) / 218
 - 6.5.5 Intracommunautaire transacties / 219
 - 6.5.6 Verboden prestaties / 220
- 6.6 Plaats van de prestatie / 221
- 6.7 Maatstaf van heffing / 222
- 6.8 Tarief / 222
- 6.9 Vrijstellingen / 223
 - 6.9.1 Algemeen / 223
 - 6.9.2 Onroerende zaken / 223
- 6.10 Aftrek en herziening / 224
- 6.11 De overdracht van een onderneming en het algemeenheidregime / 226
- 6.12 Voldoening op aangifte / 227

HOOFDSTUK 7

Formeel belastingrecht / 229

- 7.1 Inleiding / 229
 - 7.1.1 Belasting betalen: graag of niet / 229
 - 7.1.2 Belasting ontduiken tegenover belasting ontwijken / 230
 - 7.1.3 Pogingen belasting te ontwijken / 230
 - 7.1.4 Wapens van de overheid tegen belastingontwijking / 231
 - 7.1.5 Pogingen belasting te ontduiken (belastingfraude) / 233
- 7.2 Aanslagbelastingen / 234
 - 7.2.1 Aangifte / 234
 - 7.2.2 Inlichtingenverplichting / 236
 - 7.2.3 Belastingaanslag / 236
 - 7.2.4 Voorlopige aanslag / 236
 - 7.2.5 Definitieve aanslag / 236
 - 7.2.6 Navorderingsaanslag / 237
 - 7.2.7 Conserverende belastingaanslag / 240
 - 7.2.8 Bestuurlijke boeten / 240
- 7.3 Voldoeningsbelastingen en afdrachtbelastingen / 244
 - 7.3.1 Afdracht op aangifte, voldoening op aangifte / 244
 - 7.3.2 Naheffingsaanslag / 244
 - 7.3.3 Bestuurlijke boeten / 244
- 7.4 Belastingrente / 245
- 7.5 Bezwaar / 246
 - 7.5.1 Algemeen / 246
 - 7.5.2 Termijnen / 247
 - 7.5.3 Verzwaring bewijslast / 247
 - 7.5.4 Uitspraak van de inspecteur / 248
 - 7.5.5 Overslaan bezwaarfase / 248
 - 7.5.6 Vermindering ambtshalve / 248
 - 7.5.7 Massaal bezwaar / 249
- 7.6 De procedure bij de belastingrechter / 249
 - 7.6.1 Beroep / 250
 - 7.6.2 Beroepschrift, verweerschrift, conclusies, onderzoek ter zitting / 251
 - 7.6.3 Wetsuitleg / 252
 - 7.6.4 Vrije bewijsleer / 253
 - 7.6.5 Uitspraak / 253
 - 7.6.6 Wraking en verschoning van rechters / 253
 - 7.6.7 Hoger beroep / 254
 - 7.6.8 Prejudiciële vragen aan de Hoge Raad / 255
 - 7.6.9 Beroep in cassatie / 255
 - 7.6.10 Procesvertegenwoordiging, kosten- en schadevergoeding / 256
- 7.7 Bijzondere bepalingen / 257
 - 7.7.1 Inlichtingen / 257
 - 7.7.2 Bestuurlijke boete / 259
 - 7.7.3 Hardheidsclausule (art. 63 AWR) / 260

- 7.7.4 Doelmatige formalisering (art. 64 AWR) / 260
- 7.8 Algemene rechtsbeginselen en algemene beginselen van behoorlijk bestuur / 261
 - 7.8.1 Algemeen / 261
 - 7.8.2 Toetsing aan buitenwettelijke informatie, pseudowetgeving / 261
 - 7.8.3 Vertrouwensbeginsel / 262
 - 7.8.4 Gelijkheidsbeginsel / 264
 - 7.8.5 Andere beginselen / 265
 - 7.8.6 Algemene rechtsbeginselen: de goede trouw en rechtszekerheid / 266
 - 7.8.7 Wetgeving / 266
 - 7.8.8 Vaststellingsovereenkomst / 267
- 7.9 Fiscaal strafrecht / 267
- 7.10 Invordering / 269
 - 7.10.1 Invordering in eerste aanleg (hfdst. II Invorderingswet 1990) / 269
 - 7.10.2 Dwanginvordering (hfdst. III Invorderingswet 1990) / 269
 - 7.10.3 Bestuurlijke boete / 270
 - 7.10.4 Bijzondere bepalingen (hfdst. IV Invorderingswet 1990) / 270
 - 7.10.5 Aansprakelijkheid (hfdst. VI Invorderingswet 1990) / 272

HOOFDSTUK 8

Belastingen en Europa / 275

- 8.1 Doel van de Europese Unie, de 'instellingen' en taakverdeling / 275
- 8.2 Unificatie, harmonisatie, non-discriminatie en indirecte belastingen / 276
 - 8.2.1 Unificatie: douane-unie / 276
 - 8.2.2 Harmonisatie omzetbelasting, accijnzen en energiebelastingen / 276
 - 8.2.3 Non-discriminatie / 278
- 8.3 Harmonisatie, non-discriminatie en directe belastingen / 279
 - 8.3.1 Harmoniserende maatregelen ter voorkoming van belemmeringen voor groepsvorming / 279
 - 8.3.2 EU-Antibelastingontgaansrichtlijn 1 en 2 / 288
- 8.4 Coördinatie van fiscale regelgeving: directe belastingen / 291
- 8.5 Grensoverschrijdende gegevensuitwisseling en bijstand bij invordering / 291
 - 8.5.1 Gegevensuitwisseling / 292
 - 8.5.2 Bijstand bij invordering / 293
- 8.6 Non-discriminatie / 294
 - 8.6.1 Indirecte belastingen / 294
 - 8.6.2 Directe belastingen / 294

HOOFDSTUK 9

Internationaal belastingrecht / 301

- 9.1 Internationale fiscale trends / 301
 - 9.1.1 Toenemende belastingconcurrentie / 301
 - 9.1.2 Fiscale concurrentiepositie van Nederland / 302
 - 9.1.3 Internationale belastingcoördinatie / 306
- 9.2 Belastingheffing zonder grenzen / 307

- 9.2.1 Inleiding / 307
- 9.2.2 Heffingsbevoegdheid van staten: vier beginselen / 308
- 9.2.3 Door Nederland toegepaste beginselen / 308
- 9.2.4 Dubbele belastingheffing / 309
- 9.3 Belastingverdragen / 310
 - 9.3.1 Door Nederland gesloten belastingverdragen / 310
 - 9.3.2 Uitleg van belastingverdragen / 313
- 9.4 Opbouw van verdragen inzake belastingen naar het inkomen en vermogen / 313
 - 9.4.1 Afbakening werkingssfeer personen en belastingen / 313
 - 9.4.2 Definitiebepalingen / 314
 - 9.4.3 Allocatiebepalingen / 315
 - 9.4.4 Methodes ter voorkoming van dubbele belasting / 316
 - 9.4.5 Onderling overleg en arbitrage / 319
 - 9.4.6 Internationale bijstandsverlening / 320
- 9.5 Voorkoming van grensoverschrijdende tax planning / 321
 - 9.5.1 Antimisbruikbepalingen / 324
- 9.6 Besluit voorkoming dubbele belasting 2001 / 327

Trefwoordenregister / 329

HOOFDSTUK 1

Belastingen in Nederland

1.1 Inleiding

De overheid voorziet in allerlei maatschappelijke behoeften. Over het algemeen gaat het daarbij om zaken waarin de markt niet voorziet. Bijvoorbeeld omdat er geen rechtstreekse relatie bestaat tussen de aanbieder en de afnemer, of omdat het lastig is vast te stellen is welke waarde kan worden toegekend aan, c.q. welke prijs de afnemer bereid is te betalen voor het goed of de dienst. Denk daarbij aan de aanleg en het onderhoud van wegen, de brandweer of defensie. Ook zijn velen niet bereid te betalen voor zaken die ook zonder betaling ter beschikking staan, zoals het al genoemde wegennet; het zogenoemde 'free-riders'-gedrag. De overheid beschikt daarom over een uniek financieringsinstrument: het heffen van belastingen. Wie belasting moet betalen, kan niet weigeren. Dat hij niets, althans niet rechtstreeks, terugkrijgt voor de belasting die hij betaalt, is geen verweer. Evenmin dat hij het oneens is met de wijze waarop de overheid zijn belastinggeld besteedt. Belasting heffen is dwang uitoefenen.

Het spreekt vanzelf dat het recht van de overheid om belasting te heffen moet worden begrensd door rechtsregels. Al in de aanloop naar de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog (1775-1783) was het motto van de kolonisten '*no taxation without representation*', in de loop der tijd verworden tot het uitgangspunt dat belastingheffing een wettelijke basis vergt. In Nederland is dit uitgangspunt te vinden in art. 104 Gw. Vervolgens zijn er vele wetten en op die wetten gebaseerde regels die aanwijzen wie een bepaalde belasting moet voldoen, op basis van welke feiten of handelingen de belasting wordt geheven, welk tarief daarbij wordt gehanteerd, en op welke wijze het betalen van de belasting dient te verlopen. Het belastingrecht beschrijft en beperkt zo het recht van de overheid om dwang uit te oefenen bij het heffen van belastingen.

In Nederland omvat de overheidsorganisatie het Rijk (centrale overheid), de provincies en de gemeenten (decentrale overheden), de waterschappen en de instanties die de wettelijk verplicht gestelde sociale verzekeringen uitvoeren. Elk van deze instellingen heft belastingen (of sociale premies). De belastingen van gemeenten, provincies en waterschappen zijn echter van beperkt belang, en worden in dit boek daarom slechts zijdelings besproken.

1.1.1 Belastingen en premies: een overzicht

In Tabel 1.1 staan voor de belangrijkste belastingen en voor de sociale premies de over 2022 geraamde ontvangsten. In de laatste kolom van tabel 1.1 staat in welke hoofdstukken of

paragrafen van dit boek de in de tabel genoemde belastingen en sociale premies worden behandeld.

In de tabel wordt – in navolging van de Miljoenennota – onderscheid gemaakt tussen directe belastingen op inkomen, winst en vermogen enerzijds en de indirecte belastingen op goederen- en dienstentransacties anderzijds. De belastingen met de hoogste opbrengst zijn de loon- en inkomstenbelasting en de omzetbelasting, op afstand gevolgd door de vennootschapsbelasting en de accijnzen.

Juridisch heeft dit onderscheid hoegenaamd geen betekenis meer, maar het is nu eenmaal ingeburgerd geraakt. Alleen in oudere belastingwetten, zoals de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 en de Wet Dividendbelasting 1965 staat nog vermeld dat sprake is van een directe belasting. In de Wet Inkomstenbelasting 2001 staat dit niet meer vermeld. Wel zegt deze indeling iets over de vraag wie de wetgever wil treffen met zijn belastingen, dus over de economische betekenis. Van directe belastingen in economische zin verwacht (of hoopt) de wetgever dat deze direct drukken op de belastingplichtige. Met indirecte belastingen in economische zin beoogt hij een omweg te maken: niet de belastingplichtige zelf, maar een ander moet de belasting in zijn portemonnee voelen. De accijnzen zijn een duidelijk voorbeeld, zoals de accijnzen op benzine of sigaretten. Belastingplichtig is de ondernemer, maar de ondernemer zal zijn verkoopprijzen met het bedrag van de accijns verhogen. Daarom worden indirecte belastingen ook wel 'kostprijsverhogende' belastingen genoemd. In werkelijkheid kan de wetgever niet bepalen of en hoe belastingen doorwerken in prijzen. Dat wordt beslist door vraag- en aanbodverhoudingen op de markt, en dat geldt voor directe belastingen evengoed als voor indirecte. Al met al heeft het onderscheid tussen directe en indirecte belastingen weinig of geen praktische betekenis meer.

Tabel 1.1 Geraamde opbrengst van belastingen en sociale premies, 2022

	Opbrengst (× € miljard)	Behandeld in hoofdstuk:
<i>Directe belastingen van het Rijk</i>		
Loon- en inkomstenbelasting	115,0	2 en 3
Vennootschapsbelasting	31,1	4
Dividendbelasting	7,1	1.2.4, 4, 8 en 9
Schenk- en erfbelasting	2,4	5
Overig	0,3	niet behandeld
<i>Indirecte belastingen van het Rijk</i>		
Omzetbelasting	67,4	6
Accijnzen	12,1	1.2. 8 en 9.1-9.5
Overdrachts- en assurantiebelaasting	7,7	1.2.9-1.2.10
Belastingen op een milieugrondslag	4,7	1.2.11
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	12,0	1.2.12
Motorrijtuigenbelasting	4,2	1.2.13
Invoerrechten	3,7	niet behandeld
Bankbelasting	0,4	niet behandeld
Verhuurderheffing	1,4	niet behandeld
Premies volksverzekeringen	38,2	3.3
Premies werknemersverzekeringen	26,7	3.4
Totaal (afgerond)	334	

Bron: Miljoenennota 2022

1.1.2 Wat zijn 'belastingen'?

In juridische zin is iedere heffing die door de wetgever als zodanig wordt aangemerkt een belasting. De gangbare economische definitie is: belastingen zijn onvrijwillige betalingen – anders dan als straf – aan de overheid, waar geen rechtstreekse individuele prestatie tegenover staat, en die krachtens algemene rechtsregels worden gevorderd.

Vier belangrijke kenmerken zijn dus:

1. Een belasting is een verplichte betaling aan de overheid.
2. De overheid levert geen individueel aanwijsbare tegenprestatie.
3. Belasting is geen straf.
4. Belasting berust op voor ieder geldende wetgeving.

Wanneer de wetgever een bepaalde vorm van betaling aan de overheid 'belasting' noemt, heeft dat verschillende gevolgen. Ten eerste is dan meteen een duidelijke wettelijke grondslag vereist. Zoals hiervoor al aan de orde kwam mogen op grond van het legaliteitsbeginsel van art. 104 Gw belastingen slechts krachtens een wet worden geheven. Ten tweede beschikken de ambtenaren die zijn belast met de heffing en de invordering van belastingen over bijzondere bevoegdheden. Ten derde kan de burger die het niet eens is met een opgelegde belasting beroep aantekenen, niet bij de algemene bestuursrechter maar bij een gespecialiseerde belastingrechter. Ten slotte zijn in internationale verhoudingen op belastingen vaak specifieke verdragen van toepassing, met name de bilaterale verdragen ter voorkoming van dubbele belastingheffing.

Belastingen worden traditioneel onderscheiden van andere ontvangsten van de overheid, zoals door overheidsinstanties aan gebruikers van voorzieningen in rekening gebrachte vergoedingen, tegenover welke betalingen wél een individueel toerekenbare prestatie staat. Denk aan de paspoortleges en griffierechten (retributies). Ook treden overheidsinstellingen op als leveranciers van diensten die ook door het bedrijfsleven zouden kunnen worden geleverd; wat de burger daarvoor betaalt is dan gewoon een prijs (denk aan collegegeld of toegangsprijzen voor musea).

Belastingen, retributies en sociale premies zijn allen heffingen: betalingen verschuldigd aan de overheid. De term 'loonheffing' wordt gebruikt als verzamelbegrip voor loonbelasting, premies volksverzekeringen en premies werknemersverzekeringen. De term 'milieuheffingen' wordt gebruikt als verzamelbegrip voor de onder de Wet belastingen op milieugrondslag vallende belastingen, de milieuheffingen op gemeentelijk en provinciaal niveau en rechten (voor milieuvergunningen). De afvalbeheersbijdrage – verschuldigd voor het toevoegen van verpakkingsmateriaal aan goederen die aan een derde in Nederland ter beschikking worden gesteld – vervangt sinds 1 januari 2013 de verpakkingenbelasting. Deze bijdrage is verschuldigd aan de stichting Afvalfonds verpakkingen. Er dient wel aangifte voor te worden gedaan, maar er is sprake van een bijdrage in plaats van een heffing.

Een bijzonder geval vormen de premies voor de wettelijk verplicht gestelde sociale verzekeringen. Gesteld zou kunnen worden dat tegenover het betalen van de premie een rechtstreekse, individuele tegenprestatie in de vorm van een uitkeringsrecht staat. Het verband tussen de betaalde premie en het vooruitzicht op een uitkering is echter zo zwak dat socialeverzekeringspremies praktisch gesproken als belastingen worden ervaren. Bij een verzekering tegen brand is de premie in overeenstemming met het verzekerde risico (de waarde van het verzekerde pand) en de kans op schade (de premie voor een huis met een rieten dak is hoger, in verband met het grotere risico). Dit verzekeringsbeginsel is bij de meeste sociale verzekeringen nauwelijks nog herkenbaar. De premiestelling in de sociale verzekeringen is in hoge mate gebaseerd op inkomenspolitieke overwegingen, waarbij de band tussen betaalde premie en uitkeringsrecht zwak is geworden.

1.1.3 *Het Nederlandse belastingstelsel: historische achtergrond*

Wat wij 'het Nederlandse belastingstelsel' noemen is een bonte verzameling van zeer verschillende heffingen. Sommige van die heffingen, zoals de accijnzen, de overdrachtsbelasting en de successiebelasting, hebben een eeuwenlange geschiedenis. Andere, bijvoorbeeld de bankenbelasting en de verhuurderheffing, zijn pas recent ingevoerd. Ons belastingstelsel is dus zeker geen samenhangend 'ontwerp'. In de zeventiende en achttiende eeuw – de tijd van de Republiek – had Nederland praktisch alleen lokale belastingen. De belangrijkste

daarvan waren de vele accijnzen op goederen zoals bier, meel, zeep, zout, vlees – veelal eerste levensbehoeften. Pas rond 1800, onder sterke Franse invloed, kwam er voor het eerst een nationaal belastingstelsel. De meeste accijnzen bleven bestaan (omdat hun opbrengst niet kon worden gemist). Maar daarnaast kwam een aantal landelijke heffingen die bedoeld waren om ‘langs een omweg’ het inkomen van ingezetenen te belasten.

De grondbelasting trof de agrarische sector en met name ook het grootgrondbezit. Het recht van patent was een bedrijfsbelasting: wie zelfstandig een beroep uitoefende, moest om die reden een bedrag aan belasting betalen. De personele belasting ging uit van uiterlijke kenmerken van welstand zoals de grootte van iemands woonhuis, de aanwezigheid van huispersoneel, koetsen, paarden, enzovoort. Deze personele belasting heeft zijn sporen nagelaten in vele binnensteden. Voor het simpel waarderen van woningen werd namelijk gebruikgemaakt van het aantal ramen: hoe meer ramen, hoe hoger de belasting. Om belasting te besparen lieten veel huiseigenaren dus ramen dicht metselen.

Bij elkaar genomen konden deze belastingen wel worden gezien als een simpele vorm van inkomstenbelasting. Niet het inkomen als zodanig was belast, maar wel grondbezit en bedrijfsactiviteit als bronnen van dat inkomen, en ook het besteden van het inkomen aan alles wat het leven comfortabeler maakte. Er was één opvallende uitzondering. Wie inkomen genoot uit belegging in aandelen of obligaties, had weinig te duchten van de fiscus. En daarmee was de toon gezet voor de fiscale discussie van de negentiende eeuw: zou het niet rechtvaardiger zijn om een échte inkomstenbelasting in te voeren die ook spaarders en beleggers liet meebetalen? Of was het juist ontoelaatbaar om de staat in de portemonnee van de burger te laten kijken? Pas in 1893 kwam die echte inkomstenbelasting er, als onderdeel van een bredere hervorming waarin ook verschillende accijnzen op eerste levensbehoeften eindelijk werden afgeschaft.

De trend was dus dat belastingen op consumptie, met name die op eerste levensbehoeften, omlaaggingen en de belastingen op inkomen omhoog, vooral bij degenen met hogere inkomens. Toch was de inkomstenbelasting in de jaren tot 1940 geen succes te noemen. Dat had twee redenen. In de eerste plaats kende Nederland toen geen vennootschapsbelasting, maar alleen een belasting op dividend (het uitdelen van winst). Ondernemers konden dus, door hun activiteiten in een vennootschap in te brengen, het betalen van belasting over hun winsten uitstellen. Pas als ze zichzelf dividend toekenden, moesten ze inkomstenbelasting betalen. Het gevolg was dat ondernemers massaal vennootschappen oprichtten en dus weinig inkomstenbelasting betaalden. De tweede reden was dat de inkomstenbelasting nog geen voorheffing kende in de vorm van een loonbelasting. Pas als het fiscale jaar (al lang) voorbij was, kreeg de werknemer te horen hoeveel belasting hij alsnog moest betalen. Had hij dat bedrag niet uit voorzorg apart gelegd, dan kwam hij daardoor in financiële moeilijkheden. De aanslag kon dan niet of slechts zeer moeizaam worden betaald. Met een dergelijke benadering is het onmogelijk om lagere looninkomens in de belastingheffing te betrekken, en dat gebeurde dan ook niet. De inkomstenbelasting bleef tot 1940 voornamelijk een belasting voor hoger betaalde werknemers en voor beleggers. Pas toen kwamen (voornamelijk onder Duitse bezetting) een loonbelasting en een vennootschapsbelasting tot stand. Intussen was in de jaren 1930 wel voor het eerst een algemene omzetbelasting ingevoerd – een voorloper van de omzetbelasting (btw) die we sinds 1968 kennen. Sinds die tijd zijn de traditionele heffingen op specifieke goederen gaandeweg overvleugeld door de omzetbelasting als algemene consumptiebelasting. Niettemin vormen de (vele)

accijnzen, zoals de accijnzen op brandstoffen en tabaksartikelen, nog steeds een belangrijke inkomstenbron voor de overheid.

Na 1945 is de belasting- en premiedruk aanzienlijk verhoogd, met name om de verzorgingsstaat te kunnen financieren. Vooral de socialeverzekeringspremies stegen in aantal en in hoogte. Met andere woorden: lastenverzwaringen voor de gewone werknemer werden aanvaardbaar gemaakt door te laten zien welke (nieuwe) uitkeringsrechten ertegenover stonden. Zoals hierboven al opgemerkt is de band tussen premieplicht en uitkeringsrecht inmiddels zozeer verzwakt, dat socialeverzekeringspremies algemeen worden gezien als 'gewone' belastingen. Daarmee wordt het oormerken van bepaalde inkomstenstromen voor aangewezen uitgaven wellicht geleidelijk weer verlaten. Per 1 januari 2019 zijn de tarieven in de inkomstenbelasting verlaagd en is het lage tarief in de omzetbelasting juist verhoogd. Per 1 januari 2020 en 1 januari 2021 zijn de tarieven in de inkomstenbelasting verder verlaagd. Daardoor verschuift het accent wat van de directe naar de indirecte belastingen. De tarieven in de inkomstenbelasting zijn per 1 januari 2022 nauwelijks gewijzigd.

1.2 Overzicht van de belangrijkste belastingen

1.2.1 Inkomstenbelasting

Alle natuurlijke personen die inwoner zijn van Nederland, dan wel niet in Nederland wonen maar wel Nederlands inkomen genieten, zijn belastingplichtig voor de inkomstenbelasting. De inkomstenbelasting wordt geheven over een drietal categorieën, ook wel boxen genoemd. Inkomsten en verkrijgingen die niet onder een van deze boxen kunnen worden geschaard, worden dus niet door de inkomstenbelasting getroffen. Opvallende uitzonderingen zijn:

- Ontvangen giften en erfenissen worden apart belast in de schenk- en erfbelasting.
- Vermogenswinsten (dat zijn winsten behaald met het verkopen van een vermogensbestanddeel) worden helemaal niet belast, tenzij deze vermogensbestanddelen behoren tot het vermogen van een onderneming of deel uitmaken van een zogenoemd aanmerkelijk belang. Wie een eigen woning koopt, en die vijf jaar later weer verkoopt met winst, betaalt over die vermogenswinst geen belasting. Hetzelfde geldt voor de kleine belegger die een pakket aandelen of een collectie schilderijen met winst verkoopt. Mochten de bedoelde transacties een vermogensverlies opleveren, dan is dit verlies niet aftrekbaar van het inkomen.

Vermogenswinsten zijn echter wél belast zodra ze in de ondernemings sfeer liggen. De winst die de ondernemer geniet uit zijn onderneming, omvat immers het bedrag van de gezamenlijke voordelen uit die onderneming verkregen, onder welke naam en in welke vorm ook (art. 3.8 Wet IB 2001). De verkoopwinst op bijvoorbeeld een bedrijfspand is dus belast, een eventueel verlies aftrekbaar (waar de wet spreekt van een 'voordeel' is daarmee mede bedoeld een nadeel, zoals een verlies). En de directeur-grotaandeelhouder wordt (in box 2) belast over de gezamenlijke voordelen uit zijn aanmerkelijk belang, inclusief de vervreemdingsvoordelen (art. 4.12 Wet IB 2001). De vermogenswinst die hij maakt bij het verkopen van (een deel van) zijn aanmerkelijkbelangpakket is dus belast, een eventueel verlies is aftrekbaar.

- Een opmerkelijk kenmerk van de Nederlandse inkomstenbelasting is dat niet de daadwerkelijk gerealiseerde inkomsten uit sparen en beleggen worden belast. Elke belegger kan rente, dividend of bijvoorbeeld huurpenningen ontvangen zonder daarover

inkomstenbelasting te betalen. In plaats daarvan hanteert de wet de fictie dat de belegger met zijn vermogensbestanddelen een vast rendement behaalt (art. 5.2 Wet IB 2001). Het vermogen wordt daarbij in rendementsklassen ingedeeld, omdat wordt verondersteld dat met een groter vermogen een hoger rendement valt te behalen. Dit betekent een voordeel voor elke belegger die een hoger rendement weet te halen dan het fictieve rendement en uiteraard een nadeel voor de belegger die dit fictieve rendement niet weet te realiseren (dus ook voor degene die een negatief rendement, een verlies, maakt; de fictie staat immers in de weg aan aftrekbaarheid van dit verlies). De laatste jaren is de rente op spaarrekeningen sterk gedaald. Bij veel spaarrekeningen is de rente boven een bepaald saldo zelfs negatief. Met name burgers die hun vermogen niet beleggen in aandelen en dergelijke, maar aanhouden op spaarrekeningen genieten daardoor nauwelijks of zelfs een negatief inkomen uit sparen en beleggen. Het verschil tussen het daadwerkelijk genoten rendement en het fictieve rendement waar bij de berekening van de verschuldigde inkomstenbelasting van uit wordt gegaan is daardoor sterk toegenomen. Tegen het huidige stelsel bestaat daarom veel maatschappelijke weerstand. In december 2021 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat de wet op dit punt niet (langer) kan worden aanvaard, omdat het in strijd is met de fundamentele rechten van belastingplichtigen. De ruime beoordelingsmarge die de wetgever toekomt bij de vormgeving van belastingheffingen verandert daar niets aan. Alleen het werkelijk behaalde rendement mag worden belast. De wetgever heeft al eerder aangegeven over te willen gaan naar het belasten van de daadwerkelijk behaalde rendement, maar dat een wetswijziging vóór 1 januari 2025 niet haalbaar is. Verwacht wordt dat het (nieuwe) kabinet naar aanleiding van dit arrest zal trachten de wetswijziging te versnellen. Zie meer uitgebreid paragraaf 2.9.

De inkomstenbelasting wordt besproken in hoofdstuk 2.

1.2.2 *Loonbelasting*

De inkomstenbelasting wordt via een aanslag geheven naar het in een kalenderjaar genoten belastbaar inkomen. Dit betekent dat de aanslag eerst na afloop van het jaar kan worden opgelegd. Zowel voor de overheid als voor de belastingplichtige is dat bezwaarlijk. Voor de overheid, omdat zij de verschuldigde belasting eerst na geruime tijd ontvangt. Voor de belastingplichtigen, omdat zij zelden tijdig opzij leggen wat te zijner tijd moet worden betaald. Daarom zijn werkgevers en uitkeringsinstanties verplicht gedurende het gehele jaar loonbelasting in te houden op het loon of de uitkering. De loonbelasting wordt behandeld in hoofdstuk 3. Belastingplichtigen kunnen de ingehouden loonbelasting verrekenen met de volgens de later opgelegde aanslag definitief verschuldigde inkomstenbelasting. De loonbelasting wordt daarom, evenals de dividendbelasting (zie par. 1.2.4) een voorheffing genoemd.

Om verschuldigdheid van loonbelasting te voorkomen worden overeenkomsten dusdanig vormgegeven dat geen sprake lijkt van een arbeidsovereenkomst. Om die reden worden diverse van dergelijke overeenkomsten bij fictie fiscaal als dienstbetrekking aangemerkt, waardoor ook in die gevallen op de vergoeding loonbelasting ingehouden en afdragen dient te worden.

De laatste jaren heeft het aantal zelfstandigen – in de volksmond aangeduid als zzp'ers, zelfstandigen zonder personeel – een hoge vlucht genomen. Steeds dient van elke overeenkomst gesloten tussen de opdrachtgever en de opdrachtnemer te worden beoordeeld of sprake is van een dienstbetrekking. Indien partijen van mening zijn dat geen sprake is van een dienstbetrekking wordt geen loonbelasting ingehouden. Mocht later de Belastingdienst tot een ander oordeel komen, heeft dat tot gevolg dat de opdrachtgever alsnog loonbelasting over de vergoeding zal moeten afdragen, met alle vervelende gevolgen van dien. Bij twijfel of sprake is van een arbeidsovereenkomst kan op grond van de Wet DBA (Deregulering Beoordeling Arbeidsrelatie) gebruik worden gemaakt van een door de Belastingdienst geaccordeerde modelovereenkomst. Ook kan een tussen partijen gesloten overeenkomst door de Belastingdienst worden beoordeeld. De opdrachtgever heeft dan de zekerheid vooraf of wel of geen sprake is van een (al dan niet fictieve) arbeidsovereenkomst. Over deze wet is veel te doen, mede omdat deze wet niet de beoogde duidelijkheid geeft. Er is een nieuwe regeling aangekondigd, maar het is kennelijk lastige materie. Over een opvolger van de Wet DBA wordt nog steeds nagedacht. Tot die tijd blijft de Wet DBA van kracht. In 2021 is een pilot gestart. Door het invullen van een aantal vragen op een webmodule kunnen opdrachtgevers vooraf duidelijkheid krijgen over de duiding van de aard van de arbeidsrelatie; desgewenst kan de vormgeving van de arbeidsrelatie worden aangepast; zie paragraaf 3.2.6.

De loonheffingen – loonbelasting, premies volksverzekeringen, premies werknemersverzekeringen en de inkomensafhankelijke bijdrage voor de Zorgverzekeringswet – worden besproken in hoofdstuk 3.

1.2.3 *Vennootschapsbelasting*

Rechtspersonen en sommige samenwerkingsverbanden zijn onderworpen aan de heffing van een afzonderlijke winstbelasting. Zonder deze vennootschapsbelasting zouden deze rechtspersonen en samenwerkingsverbanden gedurende zeer lange tijd hun winsten belastingvrij kunnen oppotten, namelijk tot aan het moment dat de winst (als dividend) wordt uitgedeeld aan de aandeelhouders of andere winstgerechtigden. Een alternatief voor de vennootschapsbelasting zou zijn om de vennootschappelijke winst meteen bij deze aandeelhouders/winstgerechtigden te belasten, ook als de winst nog niet is uitgedeeld. Erg praktisch is dat niet, al was het maar omdat veel aandeelhouders/winstgerechtigden van (grote) vennootschappen in het buitenland wonen. Daarom is afzonderlijke heffing van winstbelasting op het niveau van de rechtspersoon of het samenwerkingsverband de beste manier om langdurig uitstel van belastingheffing over niet-uitgedeelde winsten te voorkomen.

Een tweede reden voor het heffen van vennootschapsbelasting is dat een staat daarmee een deel van de winst kan afromen die buitenlandse investeerders binnen de landsgrenzen maken, vaak mede dankzij door de nationale overheid tot stand gebrachte voorzieningen (zoals infrastructuur). De vennootschapsbelasting wordt behandeld in hoofdstuk 4.

1.2.4 *Dividendbelasting, interestbelasting en royaltybelasting*

Net als de loonbelasting zijn de dividendbelasting, interestbelasting en royaltybelasting bronheffingen. Bronheffingen worden op indirecte wijze geheven. Zoals de term al zegt zijn deze belastingen verschuldigd aan de bron. Dat wil zeggen dat de betaler van bepaalde geldstromen (in Nederland dividend, en sinds 1 januari 2021 ook interest en royalty's) voor de ontvanger belasting inhoudt en afdraagt aan de belastingdienst. De juridische consequenties voor de inhoudingsplichtige van niet tijdig en correct aangifte doen en betalen zijn gelijk aan die voor de ontvanger (de belastingplichtige).

Dividendbelasting

De dividendbelasting is een belasting van 15% op de opbrengst van aandelen in binnen Nederland gevestigde vennootschappen (zie art. 1.1. Wet DB 1965). Die formulering kan voor misverstanden zorgen. Met 'opbrengst' wordt alleen dividend bedoeld. Dat is dus een beperkter begrip dan het 'voordeel' dat in box 2 van de Wet IB 2001 wordt belast (zie art. 4.12 Wet IB 2001 en hfdst. 2). De dividend uitkerende vennootschap houdt de dividendbelasting in en draagt deze op aangifte af. De ingehouden dividendbelasting wordt als voorheffing verrekend met de inkomstenbelasting of, wanneer het dividend aan een nv of bv toevloeit, met de door die lichamen verschuldigde vennootschapsbelasting. In binnenlandse verhoudingen heeft deze belasting dus in beginsel geen betekenis; slechts aandeelhouders die niet in Nederland belastingplichtig zijn kunnen de belasting niet verrekenen (althans, niet in Nederland). In veel grensoverschrijdende situaties ziet Nederland overigens van heffing af, bij verdrag of op grond van EU-recht (zie hfdst. 9). In het Regeerakkoord van het kabinet-Rutte III was het voornemen opgenomen de dividendbelasting grotendeels af te schaffen. De dividendbelasting zou nog slechts blijven bestaan voor situaties waarbij structuren van rechtspersonen worden opgezet met als doel belastingheffing te omzeilen. Omdat, zoals hiervoor reeds opgemerkt, een belangrijk deel van de netto-opbrengst van de dividendbelasting wordt geheven van in het buitenland wonende aandeelhouders, bestond tegen de afschaffing veel weerstand. Besloten is daarom dat de dividendbelasting vooralsnog in haar huidige vorm blijft bestaan.

Bronbelasting op interest en royalty's

Per 1 januari 2021 is de Wet bronbelasting 2021 ingevoerd. Het tarief is gelijk aan het hoogste tarief van de vennootschapsbelasting (25,8%, tarief 2022). Inhoudingsplichtig is de vennootschap die renten of royalty's uitkeert aan een lichaam dat is gevestigd in een land met een laag belastingtarief of waarbij als gevolg van een fiscale constructie over die renten of royalty's geen belasting is verschuldigd. Deze inhoudingsplicht wordt 1 januari 2024 uitgebreid met de uitkering van dividend. Waar eerder het plan om de dividendbelasting af te schaffen sneuvelde, zou deze uitbreiding van de heffingsgrondslag van de bronbelasting een stap op weg naar afschaffing van de dividendbelasting kunnen zijn. Dividendbelasting is dan nog slechts verschuldigd, net als de belasting over uitgekeerde renten en royalty's, indien de ontvanger niet of nauwelijks belasting over de ontvangen dividenden, renten en royalty's is verschuldigd. Met andere woorden: in die gevallen waarin er volgens de Nederlandse wetgever sprake is van belastingontwijking.

1.2.5 *Erfbelasting en schenkbelasting*

Erfbelasting wordt geheven over de waarde van al wat krachtens erfrecht is verkregen door het overlijden van een inwoner van Nederland. Al wat wordt verkregen krachtens schenking van een inwoner van Nederland is in beginsel belast met schenkbelasting. Beide belastingen worden behandeld in hoofdstuk 5.

1.2.6 *Kansspelbelasting*

De kansspelbelasting is verschuldigd over prijzen uit kansspelen, zoals casinospelen en loterijen. Over de prijzen is een belasting verschuldigd van 29%. De kansspelbelasting wordt (bij geldprijzen ingehouden en) afgedragen door de organisator van het kansspel en is derhalve een bronheffing. Bij buitenlandse kansspelen dient de ontvanger van de prijs zelf aangifte te doen en de verschuldigde belasting af te dragen. Hoewel het een bronheffing betreft, is de kansspelbelasting niet verrekenbaar met de inkomstenbelasting, omdat over de gewonnen prijs geen inkomstenbelasting verschuldigd is. Mocht over de prijs wel inkomstenbelasting verschuldigd zijn, dan is de kansspelbelasting wel verrekenbaar. Dat kan het geval zijn indien de prijs deel uitmaakt van de winst uit onderneming, bijvoorbeeld omdat de deelnemer in zijn hoedanigheid als ondernemer het zakelijk gezien nodig achtte aan het kansspel deel te nemen.

Voorbeeld

Bakker Kassels is sponsor van de lokale voetbalclub. De voetbalclub organiseert een loterij. Hij ziet het als een goede reclame en koopt in aanwezigheid van vele dorpsgenoten een flink aantal loten. Nu hij de aankoop van de loten als reclamekosten in mindering op zijn winst brengt, moet hij de gewonnen prijs tot de winst rekenen en is hij daarover dus inkomstenbelasting verschuldigd. De op de prijs ingehouden kansspelbelasting kan hij in mindering brengen op de verschuldigde inkomstenbelasting.

1.2.7 *Omzetbelasting*

De omzetbelasting wordt in Nederland en de meeste andere landen in alle schakels van de productieketen geheven volgens het systeem van een belasting over de toegevoegde waarde (btw). Voor de goede orde: de begrippen 'omzetbelasting' en 'btw' zijn synoniem. De omzetbelasting – behandeld in hoofdstuk 6 – is een algemene verbruiksbelasting, waarvan de wetgever beoogt dat zij wordt gedragen door de consumenten. Dat wordt bereikt doordat ondernemers aan hen in rekening gebrachte omzetbelasting met de door hen verschuldigde omzetbelasting kan verrekenen. Per saldo drukt de omzetbelasting dus op particulieren en op ondernemers, voor zover deze ondernemers de in rekening gebrachte omzetbelasting niet in aftrek kunnen brengen. Aftrek is niet mogelijk voor zover de ondernemer prestaties verricht die van omzetbelasting zijn vrijgesteld. De omzetbelasting wordt besproken in hoofdstuk 6.